

Sławomir Stępski

Dostęp do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych europejskich nadawców publicznych

Rozprawa doktorska

Streszczenie

Przedmiotem dysertacji są osoby głuche posługujące się językami migowymi jako pierwszymi i adresowane do nich programy telewizyjne tłumaczone na języki migowe i produkowane w językach migowych używanych przez 51 wspólnot osób głuchych zamieszkujących 45 krajów Europy, będących w zasięgu 50 nadawców publicznych.

Celami pracy są: syntetyczny opis przyczyn i wynikających z nich trudności w dostępie do informacji głuchych użytkowników informacji oraz sposoby przełamywania tych trudności; chronologiczne przedstawienie kształtowania się oferty programów w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie będących w zasięgu poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych i opis współczesnego stanu tego zjawiska; poszerzenie instrumentarium badawczego nauk o komunikacji społecznej i mediach, poprzez opracowanie narzędzia metodologicznego do oceny dostępu do informacji w językach migowych prezentowanej w programach telewizyjnych oraz ocena i porównanie dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie.

Głównym kontekstem rozważań zawartych w dysertacji jest dostęp do informacji oraz podporządkowane mu zagadnienie wyrównywania dostępu do informacji osób z niepełnosprawnościami, co sytuuje przedmiot dysertacji w ramach dyscypliny nauki o komunikacji, w szczególności jej subdyscypliny jaką jest bibliologia i informatologia.

Do realizacji wskazanych wcześniej celów wykorzystano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, metodę analizy zawartości (ang. *content analysis*), a ponadto metodę statystyczną oraz porównawczą.

W rozdziale pierwszym scharakteryzowano niepełnosprawność słuchu - etiologię, stopnie, możliwe czasy nastania oraz umiejscowienia uszkodzeń słuchu. Przedstawiono

również podział osób z wadą słuchu oraz ujednoznaczono terminologię dotyczącą wad słuchu, jak i osób nimi dotkniętych.

W rozdziale drugim omówiono relację osób głuchych z szeroko rozumianą informacją. Zdefiniowano teoretyczne i praktyczne zagadnienia dostępu do informacji oraz omówiono bariery informacyjne na które napotykają osoby głuche, jak również zaproponowano szereg rozwiązań w celu pokonywania tych barier. Dokonano również przeglądu międzynarodowych i europejskich dokumentów dotyczących dostępu do informacji i przeciwdziałania barierom informacyjnym.

W rozdziale trzecim podjęto próbę rekonstrukcji historii współczesnych wspólnot osób głuchych na terenie Europy, opisano językoznawczą istotę (kierunkowość, inkorporację, klasyfikatory) języków migowych, jak również wybrane sposoby ich zapisu. Ponadto opisano wpływ języków dźwiękowych na języki migowe oraz przeanalizowano wzmianki konstytucyjne oraz ustawy poświęcone językom migowym obowiązujące w krajach Europy.

W rozdziale czwartym przedsięwzięto próbę opisanie kształtowania się oferty programów telewizyjnych w językach migowych na antenach nadawców publicznych w poszczególnych krajach Europy. Następnie scharakteryzowano obowiązki nadawców europejskich w zakresie zapewniania osobom głuchym programów z niezbędnymi dla nich udogodnieniami, wynikające z obowiązujących w tych krajach ustaw regulujących działalność podmiotów medialnych. Ponadto przedstawiono niektóre zagadnienia realizacyjne tłumaczeń telewizyjnych na języki migowe oraz tworzenia programów bezpośrednio w tych językach.

W rozdziale piątym, mającym charakter metodologiczny, przedstawiono przedmiot badań, pytania oraz cele badawcze, jak również organizację i przebieg badań. Opisano główną metodę badawczą – analizę zawartości. Sporządzono również opis narzędzia badawczego (klucza kategoryzacyjnego) dla poszczególnych programów telewizyjnych, w ramach którego wydzielono następujące kategorie: dzień / dni emisji, pora dnia emisji, rodzaj i gatunek, wiekowa grupa docelowa, aspekt niepełnosprawności, źródło języka migowego, układ ekranu oraz wysokość tłumacza.

W rozdziale szóstym zaprezentowano wyniki badań. Ustalono, jaki odsetek oraz ile czasu w skali Europy zajmowały programy opatrzone poszczególnymi odmianami cech statystycznych oraz ile czasu i jaki odsetek zajmowały programy opatrzone poszczególnymi odmianami cech statystycznych w ramach kolejnych ofert przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. Następnie dokonano opisu oraz oceny

dostępu do informacji w językach migowych w kolejnych ofertach programowych przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. Ustalono, że 16% wspólnot w ogóle nie miało dostępu do informacji w swoim języku migowym na antenie nadawcy publicznego, a 19% z nich nie miało dostępu do takiej informacji w weekendy. Repertuary znacznie różniły się od siebie pod względem czasu emisji – od 76 godz. i 12 min. tygodniowo do 25 min. tygodniowo. 35% wspólnot nie miało dostępu do informacji w programach nadawców publicznych w czasie największej oglądalności. Na 42% ofert złożyły się wyłącznie serwisy informacyjne. 70% wspólnot nie dysponowało programami dla dzieci. W 65% ofert brakowało programów prowadzonych przez osoby głuche. 70% całości programów wyemitowano w niekorzystnym układzie ekranu, a 60% z tłumaczem języka migowego o niewystarczającym rozmiarze.